

Salvador Oliva. Poesia i veritat

Guillem Carreras / Núvol

Què determina la qualitat d'una obra literària, i més concretament, d'una composició lírica? És possible establir-ne objectivament la vàlua artística? Salvador Oliva, catedràtic de Filologia Catalana de la Universitat de Girona, desenvolupa les seves conviccions sobre aquest tema a *Poesia i veritat* (Edicions de 1984).

Fruit de les classes impartides en l'assignatura Estudi lingüístic de les obres literàries, *Poesia i veritat* pivota sobre una idea base: la necessitat d'entendre que només podem discernir la literatura excelsa de la mediocre si agafem l'estil com a eix de referència.

Aquest assaig està estructurat en tres blocs molt pedagògics i clarament diferenciats. Una primera part introductòria destaca els indicadors que converteixen un poema en una obra de qualitat; el segon apartat forma el nucli central del llibre. Oliva hi fa una dissecció de la vàlua de disset poemes (especialment de Josep Carner, Gabriel Ferrater i William Shakespeare); i finalment, una reflexió a mode d'epíleg sobre la possibilitat d'establir jerarquia de valors en la literatura (no només la lírica) sense caure en interpretacions esbiaixades o tesis solipsistes. Per als estudiosos de la teoria literària, aquestes darreres pàgines són les més interessants.

A la pregunta sobre "què diferencia un text literari de qualsevol altre registre", Oliva ofereix una resposta contundent: únicament l'estil d'una obra literària és capaç de subratllar-ne el caràcter ficcional. L'ensenyament que es practica habitualment a les escoles catalanes és profundament nociu, en la mesura que difon la idea que les obres literàries tenen contingut. Així equiparem inconscientment el llenguatge informatiu —que apel·la a la veritat i a la correspondència amb la realitat palpable— amb el llenguatge literari, que construeix la seva

pròpia versemblança i només compleix les normes que ell mateix dicta. En conseqüència, Poesia i Veritat insisteix que un estudi acurat de la literatura s'ha de centrar en l'estil, l'únic paràmetre que ens permet de calibrar la complexitat del món imaginari que l'escriptor proposa al lector. Una premissa vàlida fins i tot en aquelles novel·les ambientades en un context històric real. Com a exemple paradigmàtic, la famosa frase d'Imre Kértesz recordant que va haver d'inventar-se Auschwitz per poder escriure Sense destí.

Seguint aquest fil, Oliva considera que els arguments de la teoria literària marxista són més aviat pobres. Segons aquests, el valor que una societat adjudica a una obra literària respon als interessos ideològics de la classe dominant. Per a Terrey Eagleton, màxim exponent d'aquest corrent de pensament, si bé els cànons artístics són permanents, només s'alteren quan també ho fan les relacions de poder. Una posició controvertida en la mesura que només deixa marge al debat entre ideologies (no pas persones) i no explica per què les obres clàssiques de Plató, Sòfocles o Dante ens continuen agradant. No podem atribuir a la pura subjectivitat el valor d'autors de tal envergadura que han aconseguit ser llegits i admirats en situacions històriques radicalment diferents. Pensar que la seva permanència en el temps s'explica gràcies a la ideologia que destil·len és senzillament absurd. Tant com ho seria intentar explicar el reconeixement de Bach o Rembrandt per les connotacions polítiques de les seves creacions.

El llenguatge quotidià revela la confusió que sovint sofrim entre un objecte ètic i un d'estètic. Afirmant que "la Maria és una noia molt guapa", podem referir-nos simultàniament a la seva bondat o a la seva bellesa. Una equiparació molt habitual que fem tots en les nostres vides, i que es trasllada, de forma molt justificada, en el camp de la literatura. És comprensible que ens commoguin aquells escriptors que, independentment dels mecanismes que usen per construir la història que ens narren, mostren un estil més marcat.

"L'adjectiu estètic s'il·lumina quan el comparem amb el seu contrari: «an-estètic» o «an-estèsic». Un producte anestèsic serveix per adormir-nos. Un producte estètic, en canvi, serveix per despertar-nos. Si el producte és estètic sempre tindrà elements desvetlladors, elements que ens faran posar en dubte el nostre concepte moral, més o menys heretat culturalment, per obligar-nos a buscar-ne d'altres que ens serveixin millor. És en aquest sentit que ètica i estètica són indissociables. No hi pot haver estètica sense ètica. Sí que hi pot haver ètica sense estètica, però aquests casos ja no són obres d'art".

En poques línies, Salvador Oliva aconsegueix resumir el quid de la qüestió. El llenguatge literari no pot incorporar contingut ideològic en la mesura que l'estil d'una obra no s'aixeca sobre les creences dels personatges, sinó en les seves incerteses i vacil·lacions. Contràriament, hauríem de ser psicòpates per valorar les obres de Jelinek, o bé sàdics per gaudir de les novel·les del marquès que va inspirar l'adjectiu. Per tant, el plaer estètic es troba en els dilemes que presenten les obres literàries, no pas en les conclusions que es puguin extreure de les seves pàgines.